

Fiatal filmesek fóruma a Tiszában

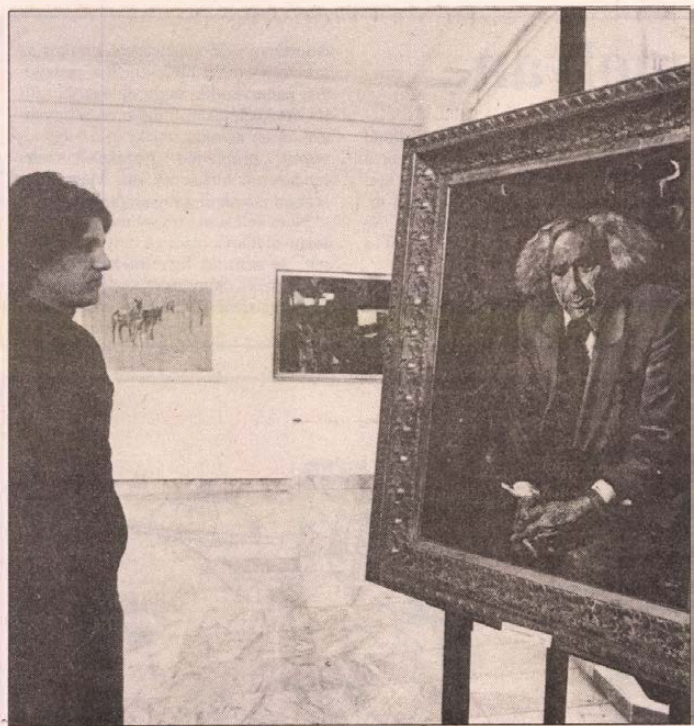
Felröpült a Sasfiók

Szerdán este tartotta első összejövetelét a címben is szereplő, Sasfiók néven viselő filmklub a szolnoki Tisza filmszínház kamrátervében. Ennyi az esemény tényszerűleg; de mert olyan időket élünk, hogy drága minden talpalatnyi hely, ahol a kultúra lábát megvetheti - jelen esetben a filmművészeté - bővebben is szólunk az eseményről. Azért is, mert olyan fiatal filmesek találkoznak ugyancsak fiatal nézőkkel, filmbarátokkal ebben a most megnyitott klubban, akiknek más lehetőségük még nem adatik a megmérettetésre, hogy alkotásaik találkozhassanak a közönséggel. Első alkalommal Pacskovszki József hozta el személyesen két filmjét, filmes vizsgálódását, az Etüd jellegű Zaffit és a mintegy negyvenperces Sellő félig a habokból című, szélesvásznú, színes filmet. S bár gondolati, érzelmi tartalmában, de még kifejezőmódjában is, stílusában érezhetően a hatvanas évek hagyományaihoz nyúl vissza a rendező, feltűnő líraiság és érzelmi mélység, képi finomság és érzékeny hangulatok jellemzik munkáit. - tény, a mester Szabó István szelleműje is érezhető benne - mégis ezek a magakellett divatokat merészen elkerülő alkotások igen jóleső benyomást

hagynak a nézőben. Mert miként a vetítést követő izgalmas beszélgetésen is elhangzott, maga az alkotó fogalmazta meg -, olyan emberi értékek nevében -, érdeklődés szót alkotójuk a filmszalagon, amelyek kiveszőben; olyan érzelmek szépségét „hirdeti”, mint például a győngéd szerelem, a meleg barátság, a megértő jóság stb., melyek eltűntek életünkben. Egy valóban öntörvényű művészt ismerhetünk meg a találkozó résztvevői Pacskovszki Józsefben, aki kerteszmérnöki esetleges karrierjét cserélte fel a filmművészeti hivatással. Biztató, hogy friss diplomával máris újabb filmjén dolgozik, dolgozhat, hisz nem könnyű manapság pénzt szerezni a filmszínáláshoz. Kosztolányi írásából épül új filmjének forgatókönyve, az Esti Kornél csodálatos utazása. Egyébként a látott filmek érdekessége, hogy a szolnoki Matúz János (jelenleg a Szigligeti Színház dramaturgia, s e klubot is ő vezeti) írta mindkettő forgatókönyvét az alkotóval közösen.

Kik lehetnek a most szárnyra bocsátott klub tagjai? Minden érdeklődő fiatal, diákember, ezek a találkozók jól egészíthetik ki a filmismeretek iskolai el-sajátítását. Találkozó minden hónap egyik szerdáján, este 6-kor.

V. M.

Ezüst György festőművész képei láthatók a szolnoki Galériában. A tárlat január 31-ig tekinthető meg.

Tizenkét dudás egy hazában

A közelmúltban alakult meg Magyarország első dudazenekara. Ifjabb Csoóri Sándor kiváló muzsikusból toborozta társulatát. Éppen az utolsó pillanatban, hiszen a dudások kihalnak, ám örökségüket - szerencsére - már van, ki továbbvive.

- A másfél évtizede, Csíkvár József rendezte szennai dudatáborok hoztak össze bennünket - meséli ifjabb Csoóri Sándor, aki az Ádám István emlékenekarban, és a Muzsikásban is játszik. - Már akkor kitaláltam egy olyan síprendszert, amely jó a dudához, s lehetővé teszi, hogy hangolni lehessen. Reprezentatív együttest szerettem volna alakítani a dudazenére.

- Van-e megfelelő kottairó-dalma a dudánótáknak, vagy magatok gyűjtitek az anyagot?

- Igazából hangfelvételekről tanulunk. Eredeti anyagot mutatunk be. Régebben összeállítottam egy gyűjteményt a dudánótákról. Ezt a Somogy Megyei Művelődési Központ adta ki. Ebből, valamint a Magyar tudományos Akadémia régi felvételeit átvéve tanuljuk a dudánótákat. A Felvidéken is találkozhattam két dudással: Somogy-

ban pedig a csurgói Jankovics bácsitól gyűjthettem. Sajnos, már mindhárom halott.

- Milyen hagyománya volt régen a dudálásnak?

- Majdnem minden pásztor

Négy dudás a tizenkettőből

dudált. Amikor gyerekkoromban tanultam dudálni az ipoly-sági Paláston, azt mesélték az öregek, hogy a századelőn még tizenkét dudás volt a parányi faluban. Ugyanezt mondta Jankovics bácsi is, s Malonyai Dezső szintén erről számolt be. A pásztorokhoz hozzánőtt a duda, a dudászó.

- Ki készíti a hangszereiteket?

- Magunk csináljuk, házilag.

- Terveitek?

- A világhírállításra olyan zenekart szeretnénk, amely megmutatná a világnak: ha nem is oly hangosan, de hallatszik még a dudászó itt, Európa közepén.

Része magyar kultúránknak

Kótsi úr és utódai

A magyar kultúra napját ünnepeltük tegnap, s ez alkalomból egy olyan televíziós dokumentumfilmre szeretnék emlékeztetni, melyet a közelmúltban láthattunk, s mely ha nem is ehhez az évfordulóhoz kapcsolódik szigorúan véve, de nagyon is beletartozik a magyar kultúra fogalmába, abba amire büszkék lehetünk.

Kótsi úr és utódai - ezzel a címmel láthattunk színes, változatos, jó ritmusú beszámolót a kolozsvári színházi napokról, merthogy kétszáz esztendeje itt ringatták a magyar nyelvű színjátás bölcsőjét, s mellette éppen az a Kótsi úr állott, aki a címben is szerepel: Kótsi Patkó János, aki mokány huszárból lett daliás színigazgató egykoron. S hogy milyen jeles cselekedetek fűződnek nevéhez és az általa vezetett társulathoz - hallhattuk -, őket mutatták be Magyarországon először például a Kazinczy magyartitotta Hamletet. Tíznapos ünnepség summáját adta felemelő pillanatokkal a Bullah Károly szerkesztette és rendezte dokumentumfilm, s a kezdetektől napjainkig kísérté végig a kolozsvári színjátás gazdag múltját egészen a jelen törekvéseiig. Még akkor is megható hatvan perc volt ez, ha az elhangzottak szerint a kolozsvári magyar színház nehézségekkel küszködik, s tevékenységét általános rokon-szenz sem övezi városában. (Az ünnepi programot sem hirdette egyetlen magyar nyelvű falragasz sem Kolozsvár központjában, mert tilos volt.) De Tompa Gábor, a jelenlegi direktor, akit szolnoki rendezéseiről mi is jól ismerhetünk, mégis derűlátóan beszélt arról, hogy új művészi eredményeivel a mai társulat is képes bekapcsolódni a színházművészet egyetemes vérkeringésébe; a Kopasz énekesnővel például már világot járnak, egyébként a szolnoki múlt évi fesztiválon is látható volt Jónesco-előadásuk. Részleteket láthattunk előadásokból, felcsendült Bánk bán áriája, a Hazám, hazám is, hosszú idő óta először, és zúgott a taps a Szép város Kolozsvár című operettal ritmusára. Van élete tehát a magyar kultúrának Erdély „fővárosában” s ez a kultúra nemcsak az ottani magyarság, a magyar művelődéstörténet szerves részét képezi.

Balla D. Károly író jegyzete Kárpátaljáról

Sorvadó magyarság

Valamennyien elképzeltük már halálunkat. Azt a felfoghatatlan, józan ésszel érthetetlen dolgot, hogy mindaz, amit önmagunkkal tartunk azonosnak, megszűnhet, elmúlhat...

Egy ideje személyes halálom helyett egy sokkal súlyosabb, kollektív megsemmisülés víziója kísért. Nem, nem világvége-látomásaim vannak, „csupán” egy nemzetész felszámolásának, eltűnésének árnyékát látom előrevetülni.

Tudom jól, a herderi átokra, hogy tudniillik a szláv és germán tenger közé szorult sziget-magyarságnak nincs esélye a megmaradásra, jöcskán rácsírt nemzetünk. Én sem a magyarság egészének sorsáért aggodom itt (holott itt is adódnak fenyegető jelek), hanem annak a népcsoportnak a jövőjéért, amelynek tagja vagyok: a kárpátaljai magyarságnak.

Igen, mert a sorvadásnak egyre láthatóbb jelei mutatkoznak.

Nézzük melyek is. Említsük első helyen a számbeli csökkenést.

Az 1989-es népszámlálást megelőzően sokan úgy véltük, hogy a korábbi összeírások pontatlan, torz adatokat közölnek, és a 160 ezer körül mozgó lélekszám legalább 20-25 százalékkal alatta marad a valós számnak. E következtetésre két tényből kiindulva merészkedünk. Az első, hogy az említett 1944-es deportálás idején sokan, hogy megmeneküljenek, más nemzetiséget díktáltak be. (tudvalevő: a szláv lakosságot nem érintette az elhurcolás.) A megmenekült férfiak okmányokban rögzített nemzetiségét ezután örökölték utódjaik, és így - véltük korábban - többbe-zen, akár több tízezeren lehetnek, akiket a statisztika szlovákként, ukránként vagy oroszokként tart nyilván, valójában azonban magyarok. A másik motívum, amely a hivatalos adatok felülbírálatát indokolta, az az, hogy ugyancsak történelmi eredetű. Kárpátalja görög katolikus felekezetű lakosságát ugyanis a háború után automatikusan ukránként regisztrálták, így azt a harmincezerre becsült magyar anyanyelvű görög katolikus is, akiknek zöme a volt Ugocsa megyében, Nagyszőlős környékén és a városokban lakott. Feltehető volt tehát, hogy az ukránként számon tartott magyar görög katolikusok egy szabad nemzetiség-bevallás esetén magyarnak íratnák magukat. Mint ahogy azok is, akik vagy akiknek felmenői 1944-ben magyarságuk megtartására árán kerülhettek el Sztálin lágeréit.

Nos, az 1989-es összeírás eloszlata ezen reményeket. Ekor ugyanis - és ez először történt meg a szovjet népszámlálások történetében - pusztán be-mondás alapján jegyezték be az úrlapokba a nemzetiséget. A peresztrojka ötödik évében talán már senkinek sem kellett retorzióktól tartania, és annak vallhatta magát, aminek érezte. Az egy évvel később, 1990-ben közzétett adatok lehangelőek voltak. Míg a korábbi, 1979-es népszámlálás 158 ezer magyarral számolt, addig 1989-ben háromszázalékkal kevesebben, csupán 155 ezren vallották magukat magyarnak.

Igen, a kivándorlás. E fogalom a számbeli - tehát konkrét - fogyatkozástól át is vezet bennünket a szellemi-erkölcsi sorvadáshoz.

Az évente ezres, de legalábbis többszázszáz nagyságrendűnek becsült magyar átteleplők ugyanis nem annyira magas számukkal veszélyeztetik a kárpátaljai magyarság megmaradását, hanem azzal, hogy túlnyomó többségük értelmiségi-ként hagyja el szülőföldjét. Orvosok, mérnökök, tanárok, újságírók, stb. százai és ezrei emigráltak az utóbbi évek során Kárpátaljáról. A kérdés részletezése nélkül hadd említsem meg, távozásuknak elsősorban gazdasági okai vannak, és csak második motíváló erőként említhető az otthon-érzés hiánya, a magyar nemzeti érzések és igények kielégíthetőségének korlátozottsága.

A szellemi vezércsapat nélkül maradó magyarság életképességéről ugyan lehet vitát indítani, de annyi bizonyos, hogy értelmiségi réteg nélkül a magyar kultúra megtartására mind kevesebb esély adódik: egyre szélesebb mértékű olt az asszimiláció, elsorvad a sajtó, romlik az iskolák színvonala, hiányoznak magyar vezető káderek mind a politikai, mind a gazdasági szférából, és az anyanyelv hovatovább konyhanyelvűvé zülilik.

Szavaim túlzottan borulató-aknak tűnhetnek azokhoz a tudósításokhoz képest, amelyek az anyaország sajtójában egyre-másra olvashatóak. Ezek többsége arról számol be, hogy milyen kedvező jelenleg a kárpátaljai magyarság helyzete. Milyen intenzitással működnek

a magyarságintézmények, hány emléktáblát-szobrot avattak az utóbbi években, s hogy bárhol lenghet a magyar trikolor, szólhat a Himnusz és a Szózat. A lelkes tudósítások frói azonban csak ritkán veszik észre, hogy a nemzetiségi létnek ezek csupán a felszíni jelei, s hogy a kollektív népcsoport-jogok gyakorlásának jogi garanciái éppenséggel kétségesek (például Ukrajna új nemzetiségi törvénye nem ismeri a nemzetiségi alapon szerveződő területi-közigazgatási autonóm formációk létrehozásának lehetőségét). És bár a Kárpátaljánál foglalkozó tudósítások általában megemlítik, milyen katasztrofális errefelé a gazdasági helyzet, milyen súlyosak a normális emberi élet feltételei, ezzel szinte soha nem hozzák párhuzamba sem a kivándorlás elképesztő mértékét, sem azt: az itthon maradtak egyre inkább belesüppednek a mindennapi megélhetési gondokba. E helyzet - és erre szeretnék utoljára kitérni az erkölcsi sorvadást említve - alapjában rendíti meg a magyarság nemzeti identitását. Amikor ugyanis kiderül, hogy a becsületes munkával keresett bérből egyszerűen lehetetlen megélni, amikor kiderül, hogy az állam a legcsekélyebb szociális védelmet sem biztosítja állampolgárai számára, amikor soha nem tapasztalt mértékűt olt a korrupció, az úzerkedés, és minden eddiginél jobban összefonódik a maffia a hatalommal - akkor a létfenntartásért ügyeskedésre, csalásra, megvesztegetésre és korrumpálódásra, úzerkedésre és csempészésre kényszerülő egyetemes ember számára minden fontosabbá kezd válni, mint magyarsága.

A többségi nemzet számára az ilyen szélsőséges helyzetek „csupán” az általános emberi értékek romlását eredményezik, ám egy nemzeti kisebbség esetén a mélyesedő demoralizálódás a nemzeti öntudat megszűnéséhez vezethet.

Bármennyire szeretnék hinni sorstársaim vitalitásában, be kell látnom, ez csupán biológiai életerő: a túlélés parancsa. Az etnikai túlélés, félek, nem foglaltatik benne. Csak a gazdasági helyzet látványos javulása és a nemzetiségek irányában gyakorolt pozitív diszkrimináció állíthatná meg az itteni magyarság számbeli és szellemi-erkölcsi fogyatkozását.

Számomra az ezredvég kérdése az, hogy az új ukrán államban van-e, lehet-e esélyünk. A válasz érzésem szerint legalábbis kétséges.

Ezért kísért mostanában a szörnyű vízió: egy etnikum halála.

Olvasásra ajánljuk

Baka István: Farkasok órája

Az az hajnali szürkület, amikor még sötét az éjszaka, de mintha kifáradt volna, s lassan megadja magát a kelő napnak. Aki ilyenkor riad föl álmából, az már nehezen tud újra elaludni, gondolkodni kénytelen. Van min - sugallja Baka István kötet. Századvég - ezredvég, tehát dekadencia, ugyanakkor alig vagyunk túl egy rendszerváltáson, jörszerűen még megértetni, eldolgolni se volt időnk, már is a fásult kiábrándultság vett erőt rajtunk. Mily nevetségesek, szálnalmasak ma már a vátesz pózok, szerepek (a'la népbén nemzetben gondolkodni...), hisz a döntéseket máshol, mások hozták, s mi jó-szerével még a tartalmukat sem ismerjük. Yorick a humanista, mert élni kell, sőt túlélni, ki-

szolgálja a svédek, tagadja, leplezi dáságát, s csak a kocsmában bátor.

Lesz dolga ezzel a jelenség-gel az irodalomtörténetnek egy majdani „lyukasórának”. Mert a legénykedő pózok is felértékelődnek, „én már akkor is megmondtam”, opuszkokat, életműveket temet be a könyörtelen idő, hogy sose ássák ki a hamu alól.

Kegyetlen öntétele ez, de Baka István egy pillanatig se szentimentális.

Az ő Hamletje alkoholista (ki nem ivott - eleget - ebben a boldogságot ígérő rendszerben?!?) - s végeredményben az undorba hal bele. Yorick persze, aki mindent látott, tud, megért, bohóckodik, önmagát is kicsúfolja. Ez az ő lelkeinek fén-

yzése, kis zsoldért, apanáz-sért. Volt itt persze szerelem is. Költőnk Leningrádban találkozik Másával, hogy - feltehetően örökre - elveszítse a szeme elől. Nosztalgia? Az! Senki se választhatja meg az ifjúságát, a kort, amelyben élnie adatott. A mi ifjúságunk a vértől, szennytől luskossá vált hó birodalmának bakancsa alatt adatott. Szép volt? Elmúlt visszavonhatatlanul, s lassan elmúlunk mi is. Századvég, ezredvég, világ-vége hisztériák.

Az élet persze megy tovább - még sose volt úgy, hogy valahogy ne legyen -, már nélkülünk. Karscsú kötetek maradtak utánuk, mint a Bakáé és a keserű utóíz...

(Szekszárd, 1992)

Horpácsi